

You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Realizacja wybranych założeń Narodowego Programu Zdrowia w wymiarze lokalnym

Author: Katarzyna Kowalczevska-Grabowska

Citation style: Kowalczevska-Grabowska Katarzyna. (2013). Realizacja wybranych założeń Narodowego Programu Zdrowia w wymiarze lokalnym. W: K. Borzucka-Sitkiewicz, K. Kowalczevska-Grabowska (red.), "Profilaktyka wybranych problemów zdrowotnych : (w wymiarze edukacyjnym)" (S. 13-40). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Realizacja wybranych założeń Narodowego Programu Zdrowia w wymiarze lokalnym

Katarzyna Kowalczevska-Grabowska

Przekształcanie środowiska z punktu widzenia realizacji zadań pomocy ludziom w rozwoju wymaga projektowania działań umożliwiających zaspokajanie potrzeb rozwojowych człowieka w różnych fazach życia i różnorodnych sytuacjach życiowych (w pracy, nauce, zabawie, czasie wolnym, w miejscu zamieszkania, rodzinie, grupie rówieśniczej i towarzyskiej, działalności kulturalnej i różnych formach aktywności ludzkiej). Działania te odnoszą się również do całych grup czy zbiorowości.

Z wymienionych względów w niniejszym artykule szczegółowej analizie zostanie poddany stopień realizacji celu nr 12 Narodowego Programu Zdrowia, a mianowicie „aktywizacja jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych na rzecz zdrowia społeczeństwa”, w wymiarze województwa śląskiego oraz zostaną zaprezentowane szczegółowe działania podjęte i zrealizowane w dwóch miastach województwa śląskiego: Chorzowie i Tychach. Podjęta problematyka badawcza wymagała zastosowania metody monografii terenowej oraz techniki analizy dokumentów. Wykorzystane do badań dokumenty uzyskano z Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach oraz z Urzędów Miast Chorzowa i Tychów.

Budowanie prozdrowotnej polityki publicznej polega przede wszystkim na kształtowaniu prospołecznych postaw jednostek. Zachowanie jednostki działającej w ramach określonej grupy, zbiorowości czy środowiska lokalnego wpisuje się w szeroko pojęte dopełnienie osobowości. Realizacja zadań mających na celu kształtowanie postaw jednostki wymaga:

- poprawy warunków życia ludności oraz stosunków międzyludzkich, ogólnych warunków rozwoju (zdrowie, oświata, kultura, środowisko pracy, mieszkania itp.);
- harmonizowania i godzenia rozbieżnych interesów różnych grup społecznych, a tym samym tworzenia warunków pokoju społecznego między kapitałem a pracą;
- obrony człowieka przed niezaspokojeniem jego potrzeb – od potrzeb najbardziej podstawowych do potrzeb wyższego rzędu, rozwojowych;
- tworzenia warunków postępu społecznego;
- wpływania na ewolucję i zaspokajanie potrzeb;
- sprostania aktualnym potrzebom i przyszłym nieprzewidywalnym/nieoczekiwanym sytuacjom¹.

Od decydentów oczekuje się traktowania zdrowia jako naczelnej wartości, a ochrony zdrowia – jako fundamentalnego prawa wszystkich obywateli. Pojmowanie zdrowia jako inwestycji społecznej umożliwi wdrażanie odpowiednich regulacji prawnych i administracyjnych, sprzyjających organizowaniu działań wielosektorowych i oferujących wszystkim jednostkom równy dostęp do podstawowych zasobów związanych ze zdrowiem, jak: żywność, mieszkanie czy satysfakcjonująca praca².

Przykładem działań w obszarze promocji zdrowia, planowanych i organizowanych w Polsce w ramach polityki państwa, jest opracowanie Narodowego Programu Zdrowia (NPZ).

Początki tworzenia Narodowych Programów Zdrowia należy wiązać z latami osiemdziesiątymi. W tym czasie WHO – Biuro Regionalne dla Europy przedstawiło nową strategię: *Zdrowie dla wszystkich*. W odpowiedzi na nią w wielu krajach opracowano narodowe programy zdrowia. *Polski Program „Zdrowie dla Wszystkich” w roku 2000* powstał w 1987 roku. Dopiero w 1990 roku opracowano pierwszą wersję Narodowego Programu Zdrowia. Kolejne trzy programy powstały w latach 1993, 1996 i 2007. Dużym przełomem w planowaniu polityki zdrowotnej państwa był NPZ z 1996 roku. Cechą charakterystyczną tej wersji NPZ było oparcie jej na orientacji salutogenetycznej. Skoncentrowano się na czynnikach sprzyja-

¹ Z. WOŹNIAK: *Ramy koncepcyjno-strategiczne programu lokalnej polityki społecznej*, „Praca Socjalna” 2003, nr 2, s. 39.

² B. WOYNAROWSKA: *Edukacja zdrowotna. Podręcznik akademicki*. Warszawa: PWN, 2007, s. 132–133.

jących zdrowiu, a nie – jak bywało poprzednio – głównie na chorobach i zapobieganiu im (orientacja patogenetyczna). Wszystkim działaniom zaprojektowanym w NPZ przyświecał cel strategiczny: „poprawa zdrowia i związanej z nim jakości życia ludności”, którego osiągnięcie było możliwe dzięki wprowadzaniu zmian w stylu życia, kształtowaniu środowiska życia, pracy, nauki sprzyjającego zdrowiu oraz zmniejszeniu różnic w zdrowiu i dostępie do świadczeń zdrowotnych³. Obecnie obowiązuje wersja NPZ z 2007 roku, w której założono następujące cele strategiczne:

- „zmniejszenie zachorowalności i przedwczesnej umieralności z powodu chorób naczyniowo-sercowych, w tym udarów mózgu;
- zmniejszenie zachorowalności i przedwczesnej umieralności z powodu nowotworów złośliwych;
- zmniejszenie częstości urazów powstałych w wyniku wypadków i ograniczenie ich skutków;
- zapobieganie zaburzeniom psychicznym przez działania prewencyjno-promocyjne;
- zmniejszenie przedwczesnej zachorowalności i ograniczenie negatywnych skutków przewlekłych schorzeń układu kostno-stawowego;
- zmniejszenie zachorowalności i przedwczesnej umieralności z powodu przewlekłych chorób układu oddechowego;
- zwiększenie skuteczności zapobiegania chorobom zakaźnym i zakażeniom;
- zmniejszenie różnic społecznych i terytorialnych w stanie zdrowia populacji”⁴.

Cele operacyjne dotyczą trzech kategorii:

- czynników ryzyka i działania w zakresie promocji zdrowia (cele operacyjne nr 1–6);
- wybranych populacji (cele operacyjne nr 7–11);
- niezbędnych działań w zakresie ochrony zdrowia podejmowanych przez samorząd terytorialny (cele operacyjne nr 12–15).

Wśród zadań w ramach realizacji celu nr 12 autorzy Narodowego Programu Zdrowia wymieniają:

³ K. BORZUCKA-SITKIEWICZ: *Promocja zdrowia i edukacja zdrowotna*. W: E. SYREK, K. BORZUCKA-SITKIEWICZ: *Edukacja zdrowotna*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2009, s. 75.

⁴ Strona internetowa: <http://www.mz.gov.pl/wwwmz/index?mr=m111111&ms=&ml=pl&mi=&mx=0&mt=&my=0&ma=0243> (11.04.2012).

- opracowywanie oraz wdrażanie regionalnych i lokalnych programów zabezpieczania świadczeń zdrowotnych, a także realizacji działań z zakresu profilaktyki i promocji zdrowia;
- poprawę możliwości pozyskiwania środków finansowych, w tym unijnych, na realizację projektów z zakresu ochrony zdrowia;
- wspieranie wszelkich inicjatyw oddolnych na rzecz zdrowia;
- uruchomienie sieci regionalnych i lokalnych pełnomocników do spraw realizacji polityki prozdrowotnej; oraz
- rozbudowę infrastruktury sportowej i rekreacyjnej.

Zakłada się, że dzięki podjętym działaniom do 2015 roku zostaną osiągnięte następujące efekty w zakresie ochrony zdrowia:

- posiadanie przez wszystkie jednostki samorządu terytorialnego wieloletnich planów polityki zdrowotnej i zabezpieczenia potrzeb zdrowotnych;
- zapewnienie skutecznego zarządzania zakładami opieki zdrowotnej utworzonymi przez gminy, powiaty i województwa oraz nadzoru nad funkcjonowaniem tych zakładów;
- funkcjonowanie – dostosowanej do potrzeb mieszkańców oraz możliwości finansowych państwa – sieci zakładów opieki zdrowotnej;
- standaryzowane warunki świadczenia usług zdrowotnych;
- uproszczenie systemu wdrażania funduszy strukturalnych na rzecz zdrowia publicznego;
- budowanie partnerstwa na rzecz systemu ochrony zdrowia;
- zwiększenie liczby kwalifikowanych menedżerów zdrowia publicznego zatrudnionych w samorządach terytorialnych;
- zwiększenie potencjału zdrowotnego i świadomości zdrowotnej ludności;
- upowszechnienie wprowadzania i realizowania w szkołach i przedszkolach programów profilaktyki i promocji zdrowia;
- wzmocnienie instytucjonalne organizacji obywatelskich działających w sferze ochrony zdrowia;
- zmiana zasad zarządzania w sektorze ochrony zdrowia na systemowe i zadaniowe⁵.

⁵ *Narodowy Program Zdrowia. Załącznik do Uchwały Nr 90/2007 Rady Ministrów z dnia 15 maja 2007 r.* Pozyskano z: http://www.mz.gov.pl/wwwfiles/ma_struktura/docs/zal_urm_npz_90_15052007p.pdf (10.10.2013).

Osiągnięcie celu nr 12 wymaga przede wszystkim aktywizacji samorządów terytorialnych oraz komórek odpowiedzialnych za ochronę zdrowia. Powiat/gmina jako jednostka terytorialna powinna znać potrzeby zdrowotne swoich mieszkańców i dążyć do ich zaspokojenia poprzez wdrażanie odpowiednich programów zdrowotnych, a także wzajemną współpracę pomiędzy innymi jednostkami, na przykład szkołą czy szpitalem⁶.

Urząd Wojewódzki od 2007 roku zwraca się z prośbą do urzędów gmin, urzędów miast oraz starostw powiatowych o wypełnienie druków sprawozdawczych dotyczących działań w zakresie celu nr 12 NPZ. Istnieje jednak obawa, że zebrane dane są jedynie szcątkowymi, niemniej dają możliwość przynajmniej wstępnego oglądu zaangażowania samorządów w kwestie związane z aktywizacją jednostek samorządowych oraz organizacji pozarządowych w podejmowanie działań w obszarze zdrowia (dane dotyczące działań podejmowanych w województwie śląskim zaprezentowano w tabelach 1–4).

Warto zauważyć, że w województwie śląskim tylko Urząd Miasta w Zabrze deklarował podjęcie założonych w Narodowym Programie Zdrowia niezbędnych inicjatyw (zob. tabela 1). Większość urzędników wypełniających sprawozdania ograniczała się jedynie do wskazań współpracy z innymi instytucjami czy organizacjami pozarządowymi. Urząd Miasta w Tychach potwierdził opracowanie i wdrażanie regionalnego programu profilaktyki i promocji zdrowia oraz wspomnianą współpracę z sektorem trzecim. Z danych uzyskanych w Urzędzie Miasta w Chorzowie wynika, że miasto opracowywało i wdrażało różne programy z zakresu profilaktyki i promocji zdrowia, jednak te informacje nie znalazły się w szczegółowych sprawozdaniach Wydziału Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach (podjęte w Chorzowie w latach 2007–2011 działania zostały zaprezentowane w załączniku 1).

Dane uzyskane na podstawie deklaracji urzędów gmin, urzędów miast i gmin oraz starostw powiatowych z terenu województwa śląskiego także nie wyglądają zbyt imponująco (zob. tabele 2–4).

⁶ M. MENDEL: *Edukacja społeczna. Partnerstwo rodziny, szkoły i gminy w perspektywie amerykańskiej*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2002, s. 276.

TABELA 1

Realizacja celu operacyjnego nr 12 Narodowego Programu Zdrowia
przez urzędy miast na terenie województwa śląskiego (2007–2010)

Urząd Miasta	Regionalne zabezpieczenie świadczeń zdrowotnych		Regionalny program profilaktyki i promocji zdrowia		Aplikowanie o uzyskanie dofinansowania ze środków UE na projekty na rzecz ochrony zdrowia	Współpraca z innymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi, działającymi na terenie gminy/powiatu/województwa na rzecz zdrowia społeczności lokalnych
	opracowanie	wdrażanie	opracowanie	wdrażanie		
Bielsko-Biała			2007	2007	2007	2007
			2008	2008		2008
			2009	2009		2009
			2010	2010		2010
Blachownia						2010
Brenna					2008	2008 2010
Bytom						2008 2009 2010
Chorzów						2008 2009 2010
Cieszyn				2010		2010
Czechowice-Dziedzice						2010
Czeladź		2010		2010		2010
Częstochowa						2007 2008
Dąbrowa Górnicza				2009		2009 2010

cd. tab. 1

Ruda Śląska		2009	2009	2008 2009	2008 2009 2010
Rybnik					2008
Rydułtowy					2009
Siemianowice Śląskie			2007		2007 2008
Skoczów					2010
Sosnowiec					2009
Strumień			2009		2010
Szczyrk			2010		2010
Świętochłowice					2008 2009
Tarnowskie Góry					2010
Tychy		2007 2010	2007 2010		2007 2010
Wojkowice					2010
Zabrze	2007 2008 2010	2007 2009 2010	2007 2009 2010	2007 2009 2010	2007 2008 2009 2010
Żory		2008 2009	2008 2009		2008 2009 2010
Żywiec		2009	2009		2010

Źródło: Wydział Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach.

TABELA 2

Realizacja celu operacyjnego nr 12 Narodowego Programu Zdrowia przez urzędy gmin na terenie województwa śląskiego (2007–2010)

Urząd Gminy	Regionalne zabezpieczenie świadczeń zdrowotnych		Regionalny program profilaktyki i promocji zdrowia		Aplikowanie o uzyskanie dofinansowania ze środków UE na projekty na rzecz ochrony zdrowia	Współpraca z innymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi, działającymi na terenie gminy/powiatu/województwa na rzecz zdrowia społeczności lokalnych
	opracowanie	wdrażanie	opracowanie	wdrażanie		
Bobrowniki						2009
Bojszowy						2009
Boronów						2009 2010
Dębowiec						2009
Gierałtówice						2010
Gorzycy						2008
Hażlach			2009	2009		
Koszęcin						2009
Krzyżanowice						2010
Łaziska Górne						2010
Opatów						2009
Ornontowice						2010
Pawłowice			2008	2008		2008
Pilchowice						2010
Poraj					2009	
Rudziniec						2010
Starcza			2010	2010		
Świnna						2010
Wiry						2010
Zbrostówice				2009		2009 2010
Zebrydowice				2010		2010

Źródło: Wydział Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach.

TABELA 3

Realizacja celu operacyjnego nr 12 Narodowego Programu Zdrowia
przez urzędy miast i gmin na terenie województwa śląskiego (2007–2010)

Urząd Miasta i Gminy	Regionalne zabezpieczenie świadczeń zdrowotnych		Regionalny program profilaktyki i promocji zdrowia		Aplikowanie o uzyskanie dofinansowania ze środków UE na projekty na rzecz ochrony zdrowia	Współpraca z innymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi, działającymi na terenie gminy/powiatu/województwa na rzecz zdrowia społeczności lokalnych
	opracowanie	wdrażanie	opracowanie	wdrażanie		
UMiG Czerwionka-Leszczyny					2009 2010	2009 2010
UMiG Koźiegłowy						2010
UMiG Siewierz						2009
UMiG Szczekociny			2009 2010	2009 2010		2010
UMiG Żarki					2009	2009

Źródło: Wydział Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach.

TABELA 4

Realizacja celu operacyjnego nr 12 Narodowego Programu Zdrowia
przez starostwa powiatowe na terenie województwa śląskiego (2007–2010)

Starostwo Powiatowe	Regionalne zabezpieczenie świadczeń zdrowotnych		Regionalny program profilaktyki i promocji zdrowia		Aplikowanie o uzyskanie dofinansowania ze środków UE na projekty na rzecz ochrony zdrowia	Współpraca z innymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi, działającymi na terenie gminy/powiatu/województwa na rzecz zdrowia społeczności lokalnych
	opracowanie	wdrażanie	opracowanie	wdrażanie		
Będzin	2009	2009 2010	2008 2009 2010	2008 2009 2010	2009	2008 2009 2010
Bielsko-Biała			2008 2010	2008 2010		2010
Bieruń			2010	2010		
Cieszyn			2008 2009 2010	2008 2009 2010	2008 2009 2010	2008 2009 2010
Częstochowa						2010
Gliwice			2010			2008 2009
Mikołów			2007 2008	2007 2008		2007 2008
Racibórz						2008

Źródło: Wydział Nadzoru nad Systemem Opieki Zdrowotnej Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach.

Dane zaprezentowane w tabeli 2 ukazują obraz dość ograniczonych działań samorządów terytorialnych. Samorządowcy z urzędów gmin: w Hażlachu, w Pawłowicach oraz w Starczy, zadeklarowali opracowanie oraz wdrożenie *Regionalnego programu profilaktyki i promocji zdrowia* przynajmniej w jednym roku w okresie sprawozdawczym (2007–2010). Tylko dwa urzędy gmin – w Poraju i Starczy – aplikowały o dofinansowanie ze środków unijnych na działalność związaną z ochroną zdrowia. Zdecydowana większość urzędów gmin zgłaszała współpracę z organizacjami pozarządowymi. Takiej współpracy zabrakło jedynie w Hażlachu, Poraju oraz Starczej.

Wśród jednostek organizacyjnych, jakimi są urzędy miast i gmin, jedynie w Szczekocinach samorząd lokalny podjął działania związane z opracowaniem i wdrożeniem regionalnego programu profilaktyki i promocji zdrowia, i to w dwóch kolejnych latach: 2009 i 2010. Natomiast Urząd Miasta i Gminy Żarki w 2009 roku ubiegał się o pozyskanie środków z funduszy unijnych. Pozostałe urzędy w okresie od 2007 do 2010 roku przynajmniej w jednym roku deklarowały współpracę z organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze zdrowia. Uwzględniając czteroletni okres sprawozdawczy, deklarowana współpraca z sektorem trzecim nie była zbyt częsta.

Wśród Starost Powiatowych jedynie Będzin deklaruje podejmowanie wszelkich działań ujętych w celu nr 12 NPZ. Samorządowcy z Bielska-Białej, Bierunia, Cieszyna oraz Mikołowa w okresie sprawozdawczym (przynajmniej w jednym roku) sygnalizowali opracowanie i wdrożenie regionalnego programu profilaktyki i promocji zdrowia. Starostwo Powiatowe w Cieszynie w latach 2008–2010 trzykrotnie aplikowało o środki unijne na dofinansowanie projektów na rzecz ochrony zdrowia. Poza Starostwem Powiatowym w Bieruniu wszystkie jednostki samorządowe współpracowały z instytucjami i organizacjami pozarządowymi podejmującymi działania na rzecz zdrowia społeczności lokalnej.

Zamieszczone w tabelach 1–4 dane dowodzą, że wiele jest jeszcze do zrobienia, chociażby w zakresie likwidacji opieszałości urzędników w informowaniu o podejmowanych inicjatywach i pokazywaniu dobrych praktyk. Deklarowane przez samorządowców działania wydają się niewystarczające, szczególnie w kontekście zaleceń Narodowego Programu Zdrowia oraz potrzeb społeczności lokalnych, których dotyczą.

Jak już wspomniano, szczegółowej analizie zostaną również poddane działania samorządów terytorialnych w dwóch śląskich miastach, a mianowicie w Chorzowie i Tychach. Prezentacja danych będzie obejmowała lata obowiązywania aktualnego NPZ.

Miasto Chorzów od lat realizuje długofalowe programy obejmujące działania zarówno z zakresu promocji zdrowia, jak i profilaktyki. Realizacja tych programów obejmuje między innymi bezpłatne badania i konsultacje w poszczególnych grupach wiekowych oraz działania edukacyjne, których celem jest promocja zdrowego stylu życia oraz eliminacja czynników ryzyka zachorowań. W ramach realizacji programów miasto współpracuje z wieloma instytucjami i organizacjami, między innymi zakładami opieki zdrowotnej, placówkami oświatowo-wychowawczymi, organizacjami pozarządowymi. Koordynatorem realizacji programów jest Wydział Zdrowia i Pomocy Społecznej Urzędu Miasta Chorzów.

W okresie, w którym obowiązuje aktualny Narodowy Program Zdrowia, w Chorzowie realizowano następujące programy:

- *Program promocji zdrowia dla miasta Chorzowa* (zob. załącznik 1);
- *Program onkologiczny dla miasta Chorzowa*;
- *Program profilaktyki przeciwobrzękowej dla osób po zabiegach z zakresu chirurgii onkologicznej*;
- *Program profilaktycznych badań słuchu wśród chorzowskich dzieci przedszkolnych*;
- *Program profilaktyki wad postawy wśród dzieci chorzowskich szkół podstawowych*;
- *Miejski program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych*;
- *Gminny program przeciwdziałania narkomanii w Chorzowie*⁷.

Z zebranych danych wynika, iż miasto Chorzów podejmuje wiele inicjatyw na rzecz poprawy zdrowia mieszkańców, proponuje wiele działań edukacyjnych kierowanych do mieszkańców, organizuje edukację zdrowotną w szkołach. Na przykład w latach 2007–2009 każdego roku realizowany był *Środowiskowy program wychowania zdrowotnego* oraz ogła-

⁷ Przedstawione w artykule dane dotyczące promocji zdrowia na terenie miasta Chorzowa pochodzą z Wydziału Zdrowia i Pomocy Społecznej Urzędu Miasta w Chorzowie.

szano konkursy promujące zdrowy styl życia w szkołach. W latach 2010 i 2011 zrealizowano w gimnazjach kurs pierwszej pomocy przedmedycznej. Program był przeznaczony dla uczniów klas III, a w kolejnych latach wzięło w nim udział 1041 i 986 uczniów.

Od wielu lat cyklicznie organizowany jest Chorzowski Dzień Promocji Zdrowia. W tym dniu przeprowadzane są badania profilaktyczne oraz udzielane porady specjalistyczne. W ramach imprezy mieszkańcy mogą skorzystać z bezpłatnych usług medycznych. Są to między innymi porady lekarskie w zakresie medycyny rodzinnej, chorób wewnętrznych, porady psychologów, fizjoterapeutów oraz pomiary na przykład poziomu glukozy i cholesterolu ogólnego we krwi, pomiary ciśnienia tętniczego krwi, obliczanie prawidłowej masy ciała według wskaźnika BMI, pomiary pojemności płuc (badania spirometryczne) oraz zawartości tlenu węgla w wydychanym powietrzu. Nieodzownym elementem działań na rzecz promocji zdrowia jest również prowadzenie edukacji zdrowotnej wśród mieszkańców. Impreza cieszy się dużym powodzeniem. Szacuje się, że każdego roku bierze w niej udział 800–1000 osób. Przykładowo w 2010 roku 497 osób skorzystało z badań (poziom glukozy we krwi, pomiar cholesterolu) finansowanych przez Urząd Miasta Chorzów. Mieszkańcy Chorzowa uczestniczyli w wykładach na temat profilaktyki HIV/AIDS, profilaktyki chorób układu krążenia, aktywności fizycznej osób starszych, profilaktyki cukrzycy. Około 80 osób uczestniczyło w pokazie udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej. Zasięg przeprowadzonych badań w 2011 roku był podobny. 492 osoby skorzystały z badania poziomu glukozy we krwi, pomiaru cholesterolu (badania finansowane były ze środków Urzędu Miasta Chorzów).

Urząd Miasta Chorzów od lat współpracuje z Państwowym Powiatowym Inspektorem Sanitarnym w Chorzowie w zakresie organizacji imprez dla dzieci. W 2010 roku dzięki współpracy obu instytucji odbył się festyn „Zdrowie w mieście się liczy” z udziałem 600 dzieci w wieku 6–13 lat. W ramach współpracy odbyły się też konkursy plastyczne. Przykładowo w konkursie plastycznym „Zdrowie w mieście się liczy” udział wzięło 44 dzieci. W 2011 roku obie instytucje zorganizowały festyn pod hasłem „Nie nadużywaj antybiotyków”, w którym uczestniczyło 600 dzieci. W konkursie wiedzy na temat zdrowego stylu życia, ziołolecznictwa oraz prawidłowego stosowania antybiotyków udział wzięło 40 dzieci.

W *Programie promocji zdrowia* znalazły się także akcje antytytoniowe. W 2010 roku Urząd Miasta Chorzów zorganizował akcję informacyjno-edukacyjną „Płeć a tytoń”, która odbyła się na terenie Wyższej Szkoły Bankowej. Podczas imprezy studenci mogli wykonać badania spirometryczne z pomiarem CO w wydychanym powietrzu, pomiary ciśnienia tętniczego, testy Fagerstroma. Podobne badania można było wykonać podczas kolejnej akcji: „Nie zaczynaj palić – papierosy kradną Twoje zdrowie”, adresowanej do młodzieży w wieku 16–18 lat. W 2011 roku na terenie Śląskiej Wyższej Szkoły Informatyczno-Medycznej odbyła się akcja w ramach Światowego Dnia bez Tytoniu. Studenci, podobnie jak w roku poprzednim, mogli skorzystać z bezpłatnych badań. Wykonano wówczas 156 badań.

Wydział Zdrowia i Pomocy Społecznej Urzędu Miasta Chorzów wspiera również programy prozdrowotne realizowane przez następujące chorzowskie szkoły:

- Gimnazjum nr 2 im. Jana Pawła II (w roku szkolnym 2011/2012 realizowano Środowiskowy Program Wychowania Zdrowotnego z udziałem uczniów klas I, II i III);
- Gimnazjum nr 1 im. M. Konopnickiej (od 2010 roku posiada certyfikat Śląskiej Sieci Szkół Promujących Zdrowie);
- Gimnazjum nr 4 im. Wojska Polskiego (od 2011 roku posiada certyfikat Śląskiej Sieci Szkół Promujących Zdrowie);
- Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 2 im. Miłośników Ziemi Śląskiej (szkoła posiada Certyfikat II stopnia Śląskiej Sieci Szkół Promujących Zdrowie i ubiega się o przyjęcie do Krajowej Sieci Szkół Promujących Zdrowie).

Współpraca Urzędu z wymienionymi szkołami polegała przede wszystkim na przekazywaniu środków finansowych, które przeznaczone były głównie na zakup pomocy dydaktycznych, nagród w konkursach dotyczących zdrowego odżywiania, filmów dotyczących problematyki AIDS, owoców i warzyw w ramach akcji prozdrowotnych oraz opłacenie warsztatów muzyczno-tanecznych i nordic walking.

Kolejnym programem realizowanym cyklicznie w Chorzowie jest **program onkologiczny** mający na celu wczesne wykrywanie nowotworów piersi, gruczołu krokowego, jelita grubego oraz płuc. Badaniami mammograficznymi obejmowane są mieszkanki Chorzowa w wieku 40–49 lat,

a osoby, u których wykryto zmiany patologiczne, są kierowane do dalszej diagnostyki w ramach opieki zdrowotnej. Profilaktyczne badania gruczołu krokowego (prostaty) przeznaczone są dla mieszkańców Chorzowa w wieku powyżej 40 lat. Każdy zgłaszający się do programu korzysta z konsultacji lekarza urologa oraz ma wykonane badanie *per rectum*; w przypadku wystąpienia zmian patologicznych osoby są kierowane do dalszej diagnostyki w ramach ubezpieczenia zdrowotnego. Pełnoletni mieszkańcy Chorzowa posiadający skierowanie od lekarza podstawowej opieki zdrowotnej mogą wykonać bezpłatnie zdjęcia RTG klatki piersiowej w ramach omawianego programu. Inicjatywa ta spotyka się z coraz większym zainteresowaniem mieszkańców. W 2009 roku skorzystały z tych badań 1923 osoby, podczas gdy w roku 2003 tylko 142 osoby. W ramach programu onkologicznego prowadzone są profilaktyczne badania na krew utajoną. Na badania te kierowani są mieszkańcy Chorzowa w wieku 40–65 lat, niezależnie od wywiadu rodzinnego, oraz w wieku 25–39, mający krewnego pierwszego stopnia, u którego rozpoznano raka jelita grubego.

Kolejnym programem realizowanym w Chorzowie jest **Program profilaktyki przeciwobrzękowej** dla osób po zabiegach z zakresu chirurgii onkologicznej. Uczestnikami programu mogą być osoby, u których zdiagnozowano obrzęk limfatyczny kończyn górnych i dolnych lub zagrożenie jego wystąpienia do roku po przeprowadzeniu zabiegu chirurgicznego w wyniku choroby nowotworowej. W ramach programu oferuje się pacjentom konsultacje lekarza, ustalenie indywidualnego programu postępowania przeciwobrzękowego, postępowanie prowadzone przez fizjoterapeutów oraz konsultacje psychologa. Program z powodu swojego charakteru nie obejmuje licznej grupy uczestników. Przykładowo, w latach 2008 i 2009 brały w nim udział po 22 osoby.

W chorzowskich przedszkolach od lat cyklicznie realizowany jest **Program profilaktycznych badań słuchu wśród dzieci przedszkolnych**. Program przeznaczony jest dla dzieci w wieku 6 lat, którym lekarze ze specjalizacją w dziedzinie otolaryngologii wykonują badanie słuchu z zastosowaniem testu rejestracji otoemisji akustycznych. Dzieci, u których wykryto nieprawidłowości, kierowane są do dalszej diagnostyki. Co roku około 300 dzieci poddawanych jest temu badaniu.

Do dzieci 10-letnich, uczniów chorzowskich szkół podstawowych, kierowany jest **Program profilaktyki wad postawy**, którego cel stanowi zmniejsz-

szenie zachorowalności w zakresie wad postawy. Program ten obejmuje: przebadanie dzieci przez lekarzy ortopedów, wyselekcjonowanie dzieci, u których stwierdzono wady postawy, i zakwalifikowanie ich do zajęć korekcyjno-kompensacyjnych na sali gimnastycznej i na basenie. Każdorazowo połowa przebadanych dzieci jest kierowana na rehabilitację. W ramach programu prowadzone są również działania informacyjno-edukacyjne dla uczniów i ich rodziców.

W ramach *Miejskiego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych* przewidziano do realizacji następujące zadania:

- zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu;
- udzielanie rodzinom borykającym się z problemem alkoholowym pomocy psychospołecznej i prawnej;
- prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjno-edukacyjnej, w szczególności wobec dzieci i młodzieży;
- ustalanie szczegółowych zasad wydawania i cofania zezwoleń na prowadzenie sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia na miejscu lub poza miejscem sprzedaży oraz kontrola przestrzegania zasad obrotu tymi napojami;
- wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służących rozwiązywaniu problemów alkoholowych;
- modernizacja i adaptacja obiektów, w których udziela się pomocy ofiarom przemocy w rodzinie, dzieciom z rodzin dysfunkcyjnych i rodzinom dysfunkcyjnym.

W ramach realizacji *Gminnego programu przeciwdziałania narkomanii* odbywają się kolejne edycje Miejskiego Konkursu Wiedzy na temat HIV/AIDS skierowanego do uczniów chorzowskich szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, którego współorganizatorami są Akademicki Zespół Szkół Ogólnokształcących oraz Gimnazjum nr 7 w Chorzowie. Uczniowie II klas gimnazjalnych wzięli również udział w warsztatach pod hasłem „Narkotyki-Droga-Dokąd?”. W 2010 roku uczestniczyło w warsztatach 458 osób, rok później już 558. Celem przeprowadzonych warsztatów było wyposażenie młodzieży w niezbędną wiedzę teoretyczną dotyczącą substancji psychoaktywnych i skutków ich zażywania, wiedzę o zdrowych sposobach radzenia sobie z sytuacjami stresowymi oraz zdobycie przez młodzież umiejętności podnoszenia samooceny bez użycia

środków psychoaktywnych. W 2010 roku Urząd Miasta zorganizował również szkolenie dla nauczycieli: „Dopalacze i inne trendy w zażywaniu substancji psychoaktywnych przez młodzież”. Wzięło w nim udział 31 osób. W 2011 roku temat szkolenia brzmiał „Nowe pokolenie i nowe substancje psychoaktywne – leki, design drugs, nowe narkotyki, popersy i inne”. W seminarium uczestniczyło 27 nauczycieli. Głównym celem programu jest spowolnienie tempa wzrostu narkomanii wśród mieszkańców Chorzowa, a podejmowane akcje niewątpliwie służą temu celowi.

Również Urząd Miasta w Tychach od lat cyklicznie prowadzi programy promocji zdrowia, głównie z zakresu profilaktyki nowotworowej, chociaż zdarzają się również inicjatywy obejmujące profilaktykę wad postawy u dzieci, schorzeń kardiologicznych, czy promocję zdrowia (na przykład program profilaktyczny *Maj miesiącem zdrowia*). (Wykaz programów realizowanych w latach 2007–2011 w Tychach zamieszczono w załączniku 2).

W latach 2007–2011 w Tychach prowadzone były również programy profilaktyczne w zakresie: *Miejskiego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych* oraz *Miejskiego programu przeciwdziałania narkomanii*, niestety szczegółowa analiza podejmowanych działań nie jest możliwa z uwagi na ograniczony dostęp do danych.

Inspirująca rola samorządów nie ogranicza się jedynie do planowania i dofinansowywania inicjatyw; samorzady winny być moderatorami działań społeczności lokalnej. Oddolna inicjatywa zawiązana w celu realizacji konkretnego zamierzenia powoduje częstokroć integrację środowiska ponad podziałami. Wszelkie zmiany w obrębie społeczności lokalnej powinny dokonywać się wszystkimi siłami samej społeczności. Partycypacja społeczna, rozumiana jako uczestnictwo, winna mieć miejsce w sytuacji wystąpienia wspólnych lub też zbieżnych interesów⁸, a w przypadku kwestii związanych z ochroną zdrowia niewątpliwie mamy do czynienia z dbałością o wspólne dobro wszystkich mieszkańców.

Wyznacznikiem partycypacji społecznej może być stopień tworzenia różnych form samoorganizacji społeczności. Organizacje pozarządowe to

⁸ A. RADZIEWICZ-WINNICKI: *Pedagogika społeczna*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2008, s. 378.

„pewne struktury społeczne integrujące grupy obywateli, które cechuje wspólna dojrzała tożsamość społeczna, określony stopień zorganizowania, prywatny charakter inicjatywy, dobrowolność uczestnictwa, niezależność, niekomercyjność, a także (przeważnie) znaczny udział wolontariatu i istotna rola w kształtowaniu postaw ludzkich”⁹. Aktualnie na terenie Chorzowa w obszarze zdrowia działa 14 organizacji pozarządowych (głównie stowarzyszeń), w Tychach natomiast 11 (wykazy stowarzyszeń i instytucji działających w obu miastach zamieszczono w załącznikach 3 i 4).

Działalność chorzowskich i tyskich organizacji pozarządowych koncentruje się przede wszystkim wokół kwestii związanych z pomocą osobom chorym i ich rodzinom, głównie pomocą osobom cierpiącym na choroby cywilizacyjne, tj. nowotwory, choroby układu krążenia oraz alkoholizm. Celem tej działalności jest poprawa dotychczasowego funkcjonowania mieszkańców, również w obszarze zdrowia.

Władza lokalna każdego szczebla jest odpowiedzialna za tworzenie swojej strategii rozwojowej. Merytoryczne przygotowanie, uwzględniające priorytety społeczności lokalnej, nie zawsze koresponduje ze środkami finansowymi, którymi dysponują samorządy. Ważnym zadaniem samorządów terytorialnych jest zatem zaangażowanie się w większym stopniu w pozyskiwanie funduszy na ochronę zdrowia i jego promocję; służyć temu może powoływanie funduszy celowych czy korzystanie z zewnętrznych źródeł finansowania. Aplikowanie o uzyskanie dofinansowania ze środków Unii Europejskiej na realizację projektów na rzecz ochrony zdrowia nie należy do działań podejmowanych dotychczas często, i to w skali całego województwa.

Ważnym aspektem działalności samorządowej jest również zakres aktywizacji społeczności lokalnej. „W znacznym stopniu zależy on od zaufania i wzajemnej współpracy jednostek i systemów społeczności lokalnej oraz od świadomości społeczności lokalnej (jednostek i organizacji) dotyczącej wartości i zaufania do proponowanych interwencji”¹⁰. Zwiększeniu zaangażowania mieszkańców w działania na rzecz ochrony

⁹ Ibidem, s. 496.

¹⁰ J.B. KARSKI: *Postępy promocji zdrowia. Przegląd międzynarodowy*. Warszawa: Wydawnictwa Fachowe CeDeWu, 2011, s. 49.

zdrowia może służyć, zwielokrotniana w porównaniu do dotychczasowej, akcja promocyjna podejmowanych w miastach inicjatyw.

Można mieć nadzieję, że podobne do dotychczasowych inicjatywy będą rozwijały się w najbliższej przyszłości, a działalność samorządów w kolejnych latach nie ograniczy się jedynie do powtarzania cyklicznie tych samych przedsięwzięć (choć i to jest potrzebne), ale pojawią się nowe pomysły i rozwiązania. Niezbędnym warunkiem podejmowania adekwatnych działań jest szczegółowa długofalowa diagnoza sytuacji zdrowotnej mieszkańców. Również bieżąca analiza korzyści płynących z podjętych działań może zaowocować nowymi propozycjami w sferze promocji zdrowia.

ZAŁĄCZNIK 1

Program promocji zdrowia realizowany w Chorzowie w latach 2007–2011

Rok	Działania
2007	realizacja <i>Środowiskowego programu wychowania zdrowotnego</i> w 7 szkołach (w tym między innymi prelekcje, warsztaty, konkursy, dni zdrowia)
	opracowanie i druk materiałów związanych z realizacją programów promocji zdrowia i profilaktyki chorób
	organizacja Chorzowskiego Dnia Promocji Zdrowia (badania profilaktyczne, porady specjalistyczne, edukacja zdrowotna wraz z przekazywaniem materiałów edukacyjnych)
	współpraca z Powiatową Stacją Sanitarно-Epidemiologiczną w organizacji konferencji i warsztatów szkoleniowych dla nauczycieli w ramach realizacji <i>Ogólnopolskiego programu edukacyjnego zapobiegania nadwadze i otyłości „Trzymaj formę”</i> oraz festynu dla dzieci „Zdrowie masz tylko jedno”
2008	wspieranie działań prozdrowotnych w placówkach oświatowo-wychowawczych: konkursy „Witaminki – rosnę zdrowo” (przedszkole), „Twoje zdrowie w Twoich rękach” (gimnazja), Międzygimnazjalny Konkurs Kulinaryny „Naj-Kanapka”, Międzyszkolny Konkurs Wiedzy nt. HIV/AIDS (szkoły gimnazjalne i ponadgimnazjalne)
	organizacja Chorzowskiego Dnia Promocji Zdrowia (badania profilaktyczne, porady specjalistyczne, edukacja zdrowotna wraz z przekazywaniem materiałów edukacyjnych)
	współpraca z Powiatową Stacją Sanitarно-Epidemiologiczną w organizacji akcji w ramach obchodów Światowego Dnia bez Tytoniu i realizacji <i>Ogólnopolskiego Programu Edukacyjnego Zapobiegania Nadwadze i Otyłości „Trzymaj Formę”</i>

cd. zał. 1

2009	wspieranie działań prozdrowotnych w placówkach oświatowo-wychowawczych: Program „Nasze zdrowie w naszych rękach”, Międzygimnazjalny Konkurs Kulinaryny „Naj-Kanapka”, Program „Ku zdrowemu życiu”, Środowiskowy program wychowania zdrowotnego, Szkolny Dzień Zdrowia, Szkolny Dzień bez Papierosa, Konkurs „Jedz Zdrowo – Żyj Kolorowo”, I Chorzowska Olimpiada Wiedzy o Nowotworach
	organizacja Chorzowskiego Dnia Promocji Zdrowia (wykłady, badania profilaktyczne, porady specjalistyczne, edukacja zdrowotna wraz z przekazywaniem materiałów edukacyjnych)
	współpraca z Powiatową Stacją Sanitarno-Epidemiologiczną w organizacji akcji „Rzuć palenie i wygraj” i obchodów Światowego Dnia bez Tytoniu oraz festynu dla dzieci „Żyj zdrowo i baw się wesoło”
	realizacja Programu pierwszej pomocy przedmedycznej – przeszkolono w zakresie udzielania i pomocy przedmedycznej 954 uczniów chorzowskich szkół gimnazjalnych
2010	organizacja Chorzowskiego Dnia Promocji Zdrowia (wykłady, badania profilaktyczne, porady specjalistyczne, edukacja zdrowotna wraz z przekazywaniem materiałów edukacyjnych)
	kurs pierwszej pomocy przedmedycznej (w gimnazjach)
	współpraca z Powiatową Stacją Sanitarno-Epidemiologiczną w organizacji festynu „Zdrowie w mieście się liczy” i konkursu plastycznego dla dzieci
	akcje antytytoniowe
	wspieranie działań prozdrowotnych prowadzonych przez placówki oświatowo-wychowawcze (szczególnie w szkołach należących do sieci Szkół Promujących Zdrowie)
	program przeciwdziałania narkomanii
2011	organizacja Chorzowskiego Dnia Promocji Zdrowia (wykłady, badania profilaktyczne, porady specjalistyczne, edukacja zdrowotna wraz z przekazywaniem materiałów edukacyjnych)
	kurs pierwszej pomocy przedmedycznej (w gimnazjach)
	współpraca z Powiatową Stacją Sanitarno-Epidemiologiczną w organizacji festynu „Nie nadużywaj antybiotyków” oraz konkursu wiedzy na temat zdrowego stylu życia, ziołolecznictwa oraz prawidłowego stosowania antybiotyków
	akcje antytytoniowe
	wspieranie działań prozdrowotnych prowadzonych przez placówki oświatowo-wychowawcze (szczególnie w szkołach należących do sieci Szkół Promujących Zdrowie)
	program przeciwdziałania narkomanii

ŹRÓDŁO: Wydział Zdrowia i Pomocy Społecznej Urzędu Miasta w Chorzowie.

Programy zdrowotne realizowane przez Urząd Miasta Tychy
w latach 2007–2011

Rok	Działania
2007	program profilaktyki „Trzymaj się prosto” – program profilaktyki wad postawy dla uczniów I klas szkół podstawowych
	program profilaktyki raka jelita grubego – program dla dorosłych mieszkańców, badania przesiewowe oraz konsultacje lekarskie
	program profilaktyki raka piersi – badania sonomammograficzne, program kierowany do mieszkank miasta powyżej 20. roku życia
	program edukacyjno-zdrowotny „Dziękuję, nie palę” – punkt konsultacyjno-edukacyjny dla osób chcących rzucić palenie
	program profilaktyki raka piersi – prowadzenie gabinetów z zakresu nauki samobadania piersi, program ogólnodostępny dla kobiet
	program edukacyjno-profilaktyczny „Pierwsza pomoc przedlekarska” – program dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych, nauka resuscytacji krążeniowo-oddechowej oraz zasad udzielania pierwszej pomocy
	program profilaktyczno-edukacyjny „Mammografia” – program profilaktyki raka piersi, badanie mammograficzne dla kobiet 45-letnich
	program profilaktyki i wczesnego wykrywania osteoporozy, badania skriningowe w zakresie wczesnego wykrywania osteoporozy dla osób powyżej 35. roku życia
	program zdrowotny „Odchudzenie” – program z zakresu profilaktyki kardiologicznej oraz chorób metabolicznych dla otyłych mieszkańców
	program profilaktyczny „Maj miesiącem zdrowia” – program o charakterze akcyjnym, ogólnodostępny, konsultacje specjalistyczne i badania biochemiczne dla mieszkańców miasta
	program profilaktyki raka gruczołu krokowego, II edycja – program profilaktycznych badań gruczołu krokowego dla mężczyzn powyżej 40. roku życia
	program profilaktyczny – rak szyjki macicy, II edycja – program profilaktycznych badań dla kobiet nieobjętych badaniami przez NFZ
	program profilaktyczny „Październik miesiącem zdrowia” – program o charakterze akcyjnym, ogólnodostępny, konsultacje specjalistyczne i badania biochemiczne dla mieszkańców miasta
	program profilaktyki raka jelita grubego dla młodzieży – program edukacyjny dla szkół ponadgimnazjalnych
	program profilaktyczny „Ząbki na pokaz” – program o charakterze profilaktyczno-edukacyjnym dla uczniów klas gimnazjalnych
program profilaktyki „Chroń się przed grypą” – program profilaktycznych szczepień przeciwko grypie sezonowej w wybranych grupach	

cd. zał. 2

2008	przeprowadzenie cyklu imprez rekreacyjnych pod hasłem „Niedziela ze zdrowiem i sportem” – program ogólnodostępny dla mieszkańców miasta
	program profilaktyki raka jelita grubego dla dorosłych mieszkańców – badania przesiewowe oraz konsultacje lekarskie
	program profilaktyki i wczesnego wykrywania osteoporozy – badania skryningowe w zakresie wczesnego wykrywania osteoporozy dla osób powyżej 35. roku życia
	program profilaktyki raka piersi – badania sonomammograficzne – program kierowany do mieszkanek miasta powyżej 20. roku życia
	program profilaktyki raka piersi – prowadzenie gabinetów z zakresu nauki samobadania piersi, program ogólnodostępny dla kobiet
	program edukacyjno-zdrowotny „Dziękuję, nie palę” – punkt konsultacyjno-edukacyjny dla osób chcących rzucić palenie
	program profilaktyki „Trzymaj się prosto” – program profilaktyki wad postawy dla uczniów klas szkół podstawowych
	program zdrowotny „Odchudzanie” – program z zakresu profilaktyki kardiologicznej oraz chorób metabolicznych dla otyłych mieszkańców
	program edukacyjny dla pracowników Teatru Małego „Pierwsza Pomoc” – nauka resuscytacji krążeniowo-oddechowej i zasad pierwszej pomocy
	program edukacyjny „Pierwsza pomoc” – program dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych, nauka resuscytacji krążeniowo-oddechowej oraz zasad udzielania pierwszej pomocy
	program profilaktyki raka gruczołu krokowego – program edukacyjny dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych
	program profilaktyczny „Maj miesiącem zdrowia” – program o charakterze akcyjnym, ogólnodostępny, konsultacje specjalistyczne i badania biochemiczne dla mieszkańców miasta
	program profilaktyczny „Zębki na pokaz” – program o charakterze profilaktyczno-edukacyjnym dla uczniów klas gimnazjalnych
	profilaktyka raka szyjki macicy – program profilaktycznych badań dla kobiet nieobjętych badaniami przez NFZ
program profilaktyki raka jelita grubego dla młodzieży – program edukacyjny dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych	
program profilaktyczny „Październik miesiącem zdrowia” – program o charakterze akcyjnym, ogólnodostępny, konsultacje specjalistyczne i badania biochemiczne dla mieszkańców miasta	

2009	program edukacyjno-zdrowotny „Dziękuję, nie palę” – punkt konsultacyjno-edukacyjny dla osób chcących rzucić palenie
	program profilaktyki i wczesnego wykrywania osteoporozy – badania skryningowe w zakresie wczesnego wykrywania osteoporozy dla osób powyżej 35. roku życia
	program profilaktyki raka piersi – badania sonomammograficzne, program kierowany do mieszkanek miasta powyżej 20. roku życia
	program profilaktyki raka jelita grubego dla dorosłych mieszkańców – badania przesiewowe oraz konsultacje lekarskie
	program profilaktyki raka piersi – prowadzenie gabinetów z zakresu nauki samobadania piersi – program ogólnodostępny dla kobiet
	program profilaktyki „Trzymaj się prosto” – program profilaktyki wad postawy dla uczniów klas szkół podstawowych
	program edukacyjny „Pierwsza pomoc” – program dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych, nauka resuscytacji krążeniowo-oddechowej oraz zasad udzielania pierwszej pomocy
	program profilaktyczny „Zębki na pokaz” – program o charakterze profilaktyczno-edukacyjnym dla uczniów klas gimnazjalnych
	program profilaktyki jelita grubego dla młodzieży – program edukacyjny dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych
	profilaktyka raka szyjki macicy – program profilaktycznych badań dla kobiet nieobjętych badaniami przez NFZ
	program profilaktyczny „Październik miesiącem zdrowia” – program o charakterze akcyjnym, ogólnodostępny, konsultacje specjalistyczne i badania biochemiczne dla mieszkańców miasta.
	program profilaktycznych szczepień przeciwko bakteriom Neisseria Meningitidis typ C – program profilaktycznych szczepień przeciw meningokokom wśród 6-latków
program profilaktyki raka gruczołu krokowego – program edukacyjny dla szkół ponadgimnazjalnych	
2010	program profilaktyki raka szyjki macicy – szczepienia przeciw HPV dla dziewcząt z rocznika 1998
	program profilaktyki raka jelita grubego dla dorosłych
	program profilaktyki i wczesnego wykrywania raka gruczołu krokowego
	program profilaktyki raka piersi – badania sonomammograficzne, program kierowany do mieszkanek miasta powyżej 20. roku życia

cd. zał. 2

	program profilaktyki raka piersi – prowadzenie ogólnodostępnego gabinetu samobadania piersi
	program profilaktyki raka jelita grubego dla młodzieży
	program profilaktyki raka szyjki macicy
	program profilaktycznych szczepień przeciwko meningokokom grupy C
	program profilaktyki wad postawy „Trzymaj się prosto”
	program profilaktyki i wczesnego wykrywania osteoporozy
	program profilaktyki stomatologicznej „Ząbki na pokaz”
	program profilaktyczny „Październik miesiącem zdrowia”
	program edukacyjny „Pierwsza pomoc”
	program „Poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych”
	akcja szczepień przeciwko grypie dla osób po 65. roku życia
	program edukacyjno-zdrowotny „Dziękuję, nie palę”
2011	program profilaktyki raka szyjki macicy – szczepienia przeciw HPV dla dziewcząt z rocznika 1999
	program profilaktyki raka jelita grubego dla dorosłych
	program profilaktyki i wczesnego wykrywania raka gruczołu krokowego
	program profilaktyki raka piersi – badania sonomammograficzne wraz z prowadzeniem gabinetu samobadania piersi
	program profilaktyki raka jelita grubego dla młodzieży
	program profilaktyki raka szyjki macicy
	program profilaktycznych szczepień przeciwko meningokokom grupy C
	program profilaktyki wad postawy „Trzymaj się prosto”
	program profilaktyki wczesnego wykrywania osteoporozy
	program profilaktyki stomatologicznej „Ząbki na pokaz”
	program profilaktyczny „Październik miesiącem zdrowia”
	program edukacyjny „Pierwsza pomoc”
	program „Poprawa jakości życia osób niepełnosprawnych”
	program edukacyjno-zdrowotny „Dziękuję, nie palę”

ŹRÓDŁO: Wydział Spraw Społecznych i Zdrowia Urzędu Miasta Tychy.

ZAŁĄCZNIK 3

Wykaz stowarzyszeń działających w obszarze spraw zdrowotnych
na terenie Chorzowa

Instytucja/stowarzyszenie	Adres
Chorzowskie Stowarzyszenie Pomocy „Serce”	ul. Powstańców 70
Chorzowskie Stowarzyszenie Nieślyszących	ul. Jagiellońska 1a/3
Chorzowskie Stowarzyszenie Charytatywne „Pomocna Dłoń”	ul. Krótka 2/2
Polskie Stowarzyszenie Balsamistów i Laborantów Sekcyjnych	ul. Łagiewnicka 9
Polskie Towarzystwo Limfologiczne	ul. Hajducka 22
Chorzowskie Stowarzyszenie Trzeźwościowe „Feniks”	ul. Katowicka 77
Stowarzyszenie Wspólnota Amazonek „Nadzieja”	ul. Powstańców 70/2
Stowarzyszenie Opieki Hospicyjnej i Paliatywnej „Hospicjum”	ul. Szpitalna 24
Stowarzyszenie na Rzecz Chorzowskiego Centrum Pediatrii i Onkologii „Serce dla Dziecka”	ul. Truchana 7
Polskie Towarzystwo Pielęgniarskie – Koło Terenowe	ul. Strzelców Bytomskich 11
Polskie Towarzystwo Lekarskie – Koło Chorzów	ul. Strzelców Bytomskich 11
Stowarzyszenie Samopomocy Chorych	ul. Mazurska 1
Dzielnicowy Ośrodek Sportu i Rekreacji Sokolnia im. Ryszarda Kafanke (stowarzyszenie)	ul. Mazurska
Stowarzyszenie „Jesteśmy Razem”	ul. Zjednoczenia 10

ŹRÓDŁO: Wydział Zdrowia i Pomocy Społecznej Urzędu Miasta w Chorzowie

ZAŁĄCZNIK 4

Tyskie organizacje pozarządowe działające w obszarze ochrony zdrowia
(bez stowarzyszeń zajmujących się rehabilitacją osób niepełnosprawnych)

Instytucja/stowarzyszenie	Adres
Stowarzyszenie „Trzeźwość Życia”	ul. Nałkowskiej 19
Polski Czerwony Krzyż – Zarząd Rejonowy	ul. Budowlanych 59
Stowarzyszenie Chorych na Stwardnienie Rozsiane i ich Opiekunów i Przyjaciół – oddział w Tychach	ul. Piłsudskiego 46/26
Stowarzyszenie Tyskiego Klubu Amazonek	ul. Filaretów 34/23

cd. zał. 4

Społeczne Stowarzyszenie „Hospicjum” im. św. Kaliksta 1	ul. Nałkowskiej 19
„Mens Sana”. Ośrodek Pomocy Psychologicznej, Profilaktyki i Terapii Uzależnień	ul. Bukowa 20
Stowarzyszenie Pomocy Chorym na Serce i Choroby Układu Krążenia „Klub Serce”	ul. Niepodległości 188
Tyski Klub Abstynentów „Bosman”	plac Wolności 3
Abstynencki Klub Żeglarski „PAPROCANY”	ul. Burschego 7/501
Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne „ZIARNO” – Oddział w Tychach	ul. Fitelberga 39/31
Stowarzyszenie na Rzecz Osób w Podeszłym Wieku „Dar Serca”	ul. Batorego 57

ŹRÓDŁO: Wydział Spraw Społecznych i Zdrowia Urzędu Miasta Tychy

Bibliografia

- BORZUCKA-SITKIEWICZ K.: *Promocja zdrowia i edukacja zdrowotna*. W: E. SYREK, K. BORZUCKA-SITKIEWICZ: *Edukacja zdrowotna*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2009.
- KARSKI J.B.: *Polityka zdrowotna samorządu terytorialnego*. Warszawa: Wydawnictwa Fachowe CeDeWu, 2009.
- KARSKI J.B.: *Postępy promocji zdrowia. Przegląd międzynarodowy*. Warszawa: Wydawnictwa Fachowe CeDeWu, 2011.
- KOWALCZEWSKA-GRABOWSKA K.: *Profilaktyka i promocja zdrowia w środowisku lokalnym (na przykładzie miasta Tychy) a choroby układu krążenia*. W: *Edukacja społeczna wobec problemów współczesnego człowieka i społeczeństwa*. Red. J. PIEKARSKI et al. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2010.
- MENDEL M.: *Edukacja społeczna. Partnerstwo rodziny, szkoły i gminy w perspektywie amerykańskiej*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2002.
- Narodowy Program Zdrowia. Załącznik do Uchwały Nr 90/2007 Rady Ministrów z dnia 15 maja 2007 r. Pozyskano z: http://www.mz.gov.pl/wwwfiles/ma_struktura/docs/zal_urm_npz_90_15052007p.pdf (10.10.2013).
- RADZIEWICZ-WINNICKI A.: *Pedagogika społeczna*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2008.

- Realizacja zadań z zakresu ochrony i promocji zdrowia. Prezentacja wyników badań realizowanych w wybranych gminach.* Warszawa, grudzień 2010. Pozyskano z: http://www.mz.gov.pl/wwwfiles/ma_struktura/docs/real_zaad_zp_16112011.pdf (22.10.2013).
- WOYNAROWSKA B.: *Edukacja zdrowotna. Podręcznik akademicki.* Warszawa: PWN, 2007.
- WOŹNIAK Z.: *Ramy koncepcyjno-strategiczne programu lokalnej polityki społecznej.* „Praca Socjalna” 2003, nr 2.